

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

KLASJA ZALA KOVAČIČ

**Erotika in postmodernizem v romanu *Telesa v temi*
Davorina Lenka**

Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Alojzija Zupan Sosič

Univerzitetni študijski program
prve stopnje: Slovenistika

Ljubljana, 2015

Izvleček

Erotika in postmodernizem v romanu *Telesa v temi* Davorina Lenka

V diplomski nalogi sem se osredotočila na erotiko in postmodernizem v romanu *Telesa v temi* Davorina Lenka. Erotiko sem opredelila s primerjavo romana *Potovanje na konec pomladi* Vitomila Zupana in ugotovila, da imata skupni značilnosti erotični aktivizem in erotični vitalizem, nasprotna pa je ideja presežne etične energije, povezane s prikazovanjem moških in ženskih literarnih likov. Glavna literarna oseba je prebolela raka na modih, zaradi česar spolnost doživlja okrnjeno, a še zmerom z vitalističnim vzgibom, ki ga vzpostavlja preko pisanja. Literarno smer postmodernizma sem opisala najprej s splošnega vidika, nato še znotraj sodobnega slovenskega romana in nazadnje v obravnavanem romanu. Ugotovila sem, da *Telesa v temi* niso postmodernistični roman, vendar pa imajo pretežno postmodernistično tehniko pisanja.

Ključne besede: postmodernizem v sodobnem slovenskem romanu, postmodernistična tehnika pisanja, pisateljstvo, erotika, spolnost

Abstract

Erotica and postmodernism in the novel *Bodies in the darkness* of Davorin Lenko

The focus of my diploma thesis is erotica and postmodernism in Davorin Lenko's novel *Bodies in the darkness*. I defined its erotica with a help of comparison to Vitomil Zupan's novel *Journey to the end of spring* and found their common characteristics are erotic activism and erotic vitalism, while the idea of surplus ethic energy related to male and female personas is quite different. The literary hero recovered from a testicular cancer and therefore experiences sexuality in a limited way but still with a vitalistic drive, maintained by writing. The literary style of postmodernism is described firstly from the general point of view and then within contemporary Slovenian novel and lastly in the novel under consideration. I concluded that *Bodies in the darkness* is not postmodernistic novel but its writing technique is mainly postmodernistic.

Key words: postmodernism in contemporary Slovenian novel, postmodernistic writing technique, literature, erotica, sexuality

Kazalo

1 Uvod.....	1
2 O avtorju.....	1
3 Postmodernizem v literaturi	2
3.1 Postmodernizem v sodobnem slovenskem romanu.....	2
3.2 Postmodernistične značilnosti v <i>Telesih v temi</i>	4
4 Erotika v <i>Telesih v temi</i> in v <i>Potovanju na konec pomladi</i> Vitomila Zupana.....	5
5 Zgodba.....	8
6 Analiza likov	10
7 Motivi in teme	15
8 Recepcija	19
9 Zaključek.....	20

1 Uvod

Za diplomsko nalogo sem analizirala roman *Telesa v temi*, katerega avtor je še neuveljavljen mlad pisatelj Davorin Lenko. V romanu je pestra paleta različnih tematik – od bolezni, bolečine in tesnobe, erotike in spolnosti pa do samoidentificiranja, filozofiranja o družbi, o jezikovnih izrazih ter do pisateljevanja. Predstavila sem vse naštete tematike, najbolj pa sem se poglobila v tematiko erotike in pisateljevanja. Erotiko sem umestila v kontekst sodobne slovenske književnosti in jo primerjala z delom Vitomila Zupana *Potovanje na konec pomladi*, temo pisateljevanja pa sem raziskala z vidika literarne smeri postmodernizma in njegovih značilnosti, o katerih avtor v romanu veliko premišljuje. Postavila sem si vprašanje, koliko je avtorjev način pisanja podoben dosedanjemu načinu pisanja sodobnih slovenskih romanov s tematiko erotike, nato še, katere novosti uvede Lenko, kakšne so vzporednice erotike z Zupanovim romanom. Pri tematiki pisateljevanja sem opisala Lenkov jezikovni stil ter pripovedne tehnike in navedla značilnosti, ki opredeljujejo njegovo pisanje kot postmodernistično.

2 O avtorju

Davorin Lenko se je rodil 8. februarja 1984 v Slovenj Gradcu. Odraščal je v Solčavi, v Zgornji Savinjski dolini. Srednjo šolo je obiskoval v Celju, nato pa je študiral primerjalno književnost na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Študij je zaključil leta 2012 z naslovom diplomskega dela *Intertekstualnost in metafikcija v knjižni seriji The Dark Tower Stephen Kinga*. Za različna javna občila je več let pisal kot glasbeni kritik, predvsem na področju metal in rock glasbe. S pisanjem pripovednih in pesniških del se je začel intenzivneje ukvarjati leta 2010. V tem času je kratko prozo, občasno pa tudi poezijo, objavljajal v revijah *Idiot*, *Literatura*, *Sodobnost*, *Otočje*, *Mentor*, *Liter jezika*, *Nika* in drugih. Sedaj živi v Spodnji Idriji in dela v idrijskem muzeju.

Oktobra 2013 je pri založbi Center za slovensko književnost (zbirka Aleph) izšel njegov knjižni prvenec, roman *Telesa v temi*, ki je bil nominiran za nagrado Slovenskega knjižnega sejma za knjižni prvenec. Leta 2014 je roman prejel *Delovo* nagrado Kresnik ter nagrado kritiško sito, ki jo podeljuje društvo slovenskih literarnih kritikov. Davorin Lenko je drugi

najmlajši v času svoje nominacije, pred njim je Goran Vojnović. Lenko v intervjuju v časopisu *Delo* (2014) trdi, da je na svoj književni prvenec ponosen. Ko ga je brala partnerica, se je spontano zasmejala, kar mu je veliko pomenilo. »To je bil namreč znak, da je besedilu očitno uspelo bolečini, žalosti in drugim občutjem deprivilegiranosti vzpostaviti učinkujoč proti-pol,« meni Lenko (spletni vir).

3 Postmodernizem v literaturi

Postmodernizem je posebna literarna smer, ki je nastala po drugi svetovni vojni, pravzaprav šele okoli leta 1960, nato pa se je razvila v evropski in ameriški literaturi ter segla v 90. leta. Gre za najnovejšo, torej zadnjo veliko smer evropskega, ameriškega in sploh svetovnega literarnega razvoja (Kos 1995: 5). Postmodernizem je za literarno vedo problematičen pojem, saj v vseh svojih značilnostih še ni dokončno izoblikovan, zato pogosto prihaja do negotovosti gleda obsega, pomena in poglobitvenih določil. Drugi razlog problematičnosti je njegova prisotnost v drugih vedah, zlasti filozofiji, sociologiji in kulturni zgodovini, ki pa mu dajejo pomen različen od literarnega. Posledica teh nejasnosti je opazna pri kritičnih zadržkih glede uporabe pojma v tradicionalni literarni zgodovini. Dejstvo pa je, da je postmodernizem nepogrešljiv pojem literarne zgodovine že več kot dve desetletji. O tem govori nepregledno število analitičnih razprav, knjig in zbornikov, največkrat z mednarodno zasedbo. Postal je osrednja tema številnih posvetov, simpozijev in kongresov (Kos 1995: 6).

3.1 Postmodernizem v sodobnem slovenskem romanu

Postmodernizem je sodobna literarna smer, ki se je v Sloveniji že v 80. letih najvidneje pojavila v slovenski poeziji, medtem ko se je v svetovnem postmodernizmu najbolj razcvetela proza (Zupan Sosič 2006: 28–29). O zgodovini in razvoju pojma na Slovenskem obstajajo že dovolj izčrpne analize, raziskovali so ga med drugimi Blatnik, Kos, Kermauner (Virk 2000: 36). Postmodernizem je po Kosu nadaljevanje modernizma predvsem v tem, da gre tudi pri njem za metafizični nihilizem, v katerem »se resničnost ne prikazuje več v okvirih trdno zasidrane metafizične resnice, ki določa, kaj je resnično in kaj ne, kaj je moralno in kaj nemoralno«. Virk pa dodaja, da gre obenem tudi za obrat od modernizma. Ta obrat je

pravzaprav zdrs v še večji nihilizem, saj postmodernizem postavlja pod vprašaj celo resničnost neposredne izkušnje in njegovo gotovost v prisotnosti. To omogoča dvom o neposredni resničnosti samega Jaza, subjekta, resničnosti jezika, v katerem govori, kajti vse to je lahko samo konstrukcija, katere resničnost je samo še navidezna, ne pa zares prisotna, za kar je veljala v modernistični literaturi (Kos v Virk: 39). Zgodi se bistven preobrat, ki vodi literaturo stran od neposredne odslikave subjekta, zavesti, njenih doživljajev in psihičnih vsebin k umetelnemu svetu same literature in njenih tradicij. Pri tem se prvotna metafizična utemeljenost sestavin izgublja, saj je postmodernizem ne priznava več. To analizo Kos utemeljuje z Derridajevo kritiko metafizike prezence pri Husserlu, čigar filozofija ustreza literarnemu modernizmu (Virk 2000: 39).

Pregled problematike romana v obdobju postmodernizma na Slovenskem (predvsem v 80. in 90. letih) kaže precej pisano podobo; v drugih literaturah običajno zavzema vidnejše mesto (Virk 2000: 200). Težava je, da imajo mnoga slovenska romaneskna dela sicer res lahko številne postmodernistične elemente, vendar so po celoti značilnosti le-ta prej podrejena močnejšemu toku, ki izhaja iz modernizma. Virk se v poglavju *Problematika slovenskega romana v obdobju postmodernizma* osredotoči na štiri pojme: magični realizem, novi roman, roman paranoje in postmodernistični metafikcijski roman (Virk 2000: 191–228). Le pri zadnjem pojmu si Virk drzne trditi, da gre brez dvoma za literarno smer postmodernizma. Za primer navede Dimitrija Rupla (*Maks*, 1983) in Andreja Blatnika (*Plamenice in solze*, 1987). Pri prvem so postmodernistične značilnosti: brisanje meja med resničnostjo in fikcijo, mešanje žanrov, slogov in govoric, razne oblike medbesedilnosti, mešanje pripovednih ravni. Drugi je po Virkovem mnenju »morda najlepši primer radikalnega postmodernizma na Slovenskem« (Virk 2000: 228). Blatnikov roman ima mnogo postmodernističnih značilnosti, med drugimi samonanašalnost, medbesedilnost, metafikcija, samoironija. Zupan Sosič našteje tri sodobne slovenske romane, ki jih lahko označimo kot postmodernistične romane; ti so *Plamenice in solze* Andreja Blatnika, *Izganjalec hudiča* (1994) Toneta Perčiča in *Vrata* (1997) Gorana Gluvića. Le v njih se pojavita osrednja postopka postmodernizma, metafikcija in medbesedilnost, povezana z metafizičnim nihilizmom, ki ga lahko imenujemo »dovršeni nihilizem« (Zupan Sosič 2011: 112).

Postmodernizem na Slovenskem torej kaže nekatere posebnosti (npr. težišče v kratki prozi, meta-metafikcija), a obenem tudi vse tiste lastnosti in z njimi probleme, ki so prisotni ob svetovnem postmodernizmu (Virk 2000: 231). Njegova skrajna stopnja metafizičnega nihilizma povzroča, da z rabo metafikcije sam spodkopava vsakršno resničnost, a s tem ne

ostane povsem samonanašalen, saj je samonanašalnost le način, kako se postmodernizem legitimizira. Z drugimi besedami, samonanašalnost je le zvijača, s katero literatura, ki je izčrpala vse oblike in vsebine, vendarle še lahko »govori«.

3.2 Postmodernistične značilnosti v *Telesih v temi*

Že v prvem izmišljenem intervjuju, ki je na začetku Lenkovega romana, je zaslediti njegov govor o romantičnem, realističnem, modernističnem in postmodernističnem pristopu. Spraševalec ga namreč sprašuje o dolgočasnosti in začaranem krogu ponavljanja v erotični oz. pornografski literaturi. Lenko to oznako erotične literature zanika z utemeljitvijo, da obstaja več načinov, kako se takšni literaturi dandanes lahko približamo oz. jo pišemo.

»Osebnost me še najbolj privlačijo citatnost, metafikcija in razdrobljenost pripovedi postmodernističnih poetik. V teh vodah se najbolj znajdem in tudi najpristneje uživam. Znotraj teh 'postopkov' se lahko izražam.« (Lenko 2013: 13)

Avtor sam nam torej potrdi, da je nagnjen k postmodernističnemu pisanju. S svojo izobrazbo dobro ve, kaj to pomeni in navede nekaj značilnosti postmodernizma: medbesedilnost (citatnost), metafikcija in razdrobljenost. Lenkovo pripovedovanje se sklada z definicijo postmodernistične tehnike pisanja. Izmišljeni so intervjuji, nekateri liki in njihovi opisi, najbolj postmodernistično izstopajoč je lik Anette, ki mu doda noto nenavadnosti, obrobnosti. Značilnost takšnega pisanja je tudi, da so meje med resničnostjo in fikcijo zabrisane, kar pa za Lenkov roman ne velja v celoti, saj nam pogosto vzbuja vtis zapisovanja ali reflektiranja resničnega načina življenja. Med branjem dobimo vtis, da je resnično prebolel raka na modih in da se je v življenju resnično soočal z enakimi težavami kot glavna oseba romana.

Postmodernizem literaturo oz. literarno besedilo razume kot dialog literature z literaturo, tkanino različnih besedil, v katerih razbiramo citate, komentarje, aluzije in parodije na že uveljavljena literarna besedila (Zupan Sosič 2011: 100). To je v *Telesih v temi* izrazito prisotno, saj se igra z besednimi igrami, razmišlja o jezikovnih izrazih in o literaturi sami. Posebnost Lenkovega romana pa je ta, da se aluzije, komentarji ipd. ne nanašajo le na literarna besedila, temveč tudi na glasbenike, kot sta Leonard Cohen in Roky Erickson. Njegovo razmišljanje o družbi se lahko poveže z značilnostjo »nove brezglobinskosti«, ki jo Zupan Sosič omeni kot pomemben termin iz Jamesonove razprave o postmodernizmu in se

nanaša na ustoličenje nove družbe, znane kot postindustrijska, potrošniška, medijska ali informacijska, v kateri je trivialnost pomembna lastnost postmodernistične književnosti (Zupan Sosič 2011: 100).

Obstajajo torej številni argumenti, ki roman *Telesa v temi* deloma opredeljujejo kot postmodernistični. Lenkova tehnika pisanja je veliki večini postmodernistična. Najopaznejša je pri rabi mešanih pripovednih tehnik, medbesedilnosti, razdrobljenosti oz. fragmentarnosti in samonanašalnosti. Mešanje pripovednih tehnik se kaže z uporabo številnih literarnih postopkov, od esejiziranih spisov, izmišljenega intervjuja med V in O (ki si ju najverjetneje razlagamo kot vprašanje – odgovor) do izpovedi brez ločil, medbesedilnost pa z uporabo citatov iz literature in glasbe. Fragmentarnost zgodbe temelji na intuitivni, izpovedni ravni pripovedovanja brez časovne enolinijskosti, samonanašalnost pa je izrazita pri polemiziranju o literaturi in pri medbesedilnosti, tako da je prisoten nekakšen »dialog literatare z literaturo«.

Kljub naštetim ugotovitvam, menim, da *Telesa v temi* ne veljajo za postmodernistični roman, prej bi ga lahko označili kot modernistični roman, saj je resničnost še prisotna v zavesti literarnih oseb. Najmočnejši argument trditve, da *Telesa v temi* niso postmodernistični roman, je zelo redka in razrahljana prisotnost ene izmed temeljnih značilnosti postmodernističnega romana, to je popolno brisanje mej med resnico in fikcijo. Lenko sicer ustvari izmišljeni intervju in izmišljeni domišljjski lik, vendar pa glavna oseba ob le-tem ohrani svojo karakterizacijo, način razmišljanja, skratka, svojo podobo, ki pri bralcu vzbuja vtis resničnosti; sicer pa je že njegovo priznanje, da je lik izmišljen, resnično, torej je že to zanesljiva komponenta resnice. Tudi njegovo razmišljanje o družbi in književnosti s posebno noto iskrenosti, ki izvira iz resničnosti, vsebuje veliko izsledkov vsakdanjega življenja.

4 Erotika v *Telesih v temi* in v *Potovanju na konec pomladi* Vitomila Zupana

Kot za nekatere druge teme tudi za erotiko v umetniških, netrivialnih delih velja Lotmanovo merilo, tj. estetika nasprotnosti. Estetika nasprotnosti je značilna za umetnost od baroka naprej, s katero umetnik nasprotuje ustaljenim modelom s svojo izvirno rešitvijo (Zupan Sosič 2011: 59–60). Lenko to izrazito kaže v svojem pripovedovanju o ženskah, ki so neurejene, kosmate, pohotne. Podobno je njegovo razmišljanje o vonju; ko prijatelju razlaga o »permutacijah« ženskega vonja, o feromonih, postane ves navdušen in s svojo navdušenostjo

želi vplivati tudi na prejemnike besedila, želi opozoriti na nekaj starega, pozabljenega, saj se večina ljudi zavestno ne odziva na različne odtenke vonja.

Erotični motivi se skladajo z individualizmom, ki je vključen v očiten preskok od zgodovinsko nacionalne identitete k intimno-spolni identiteti. Erotični motivi so pogosto prisotni, telo je tisto, ki mu je podeljeno mesto potrjevalca individualizma. »Postmoderni spleen namreč peha letargični lirski subjekt v nenehna samospraševanja, v katerih erotika odigra vlogo »povečevalnega stekla« sodobnih medčloveških odnosov,« trdi Alojzija Zupan Sosič sicer o sodobnem slovenskem pesništvu, vendar pa ta izjava velja prav tako za pripovedništvo (Zupan Sosič 2008: 153). Medčloveški odnosi so pri Lenku pomemben motiv, ki je prisoten vseskozi v romanu z nastopajočimi liki njegove partnerice, prijateljic ali prijatelja. Spremljamo dialoge, opise stanj in čustvenih razpoloženj med njimi, vendar pa je pogosto na koncu poglavja pogovor prekinjen, kar bralcu prepusti predstavo o tem, kako se je pogovor končal. Tudi to prispeva k fragmentarnosti zgodb, ki se jo Lenko zavestno drži.

Lenkovo nagnenje k fragmentarnemu opisovanju se sklada z željo Vitomila Zupana »pisati življenje«, ne pa oblikovati zgodbe. Zupan meni, da so ustvarjene zgodbe čedalje bolj dolgočasne. Zanimarjanje zgodbenega principa ali urejenosti dogodkov po kronoloških in kavzalnih merilih pa ni samo zagovarjanje izpovedovanja, temveč tudi odsev poetike časa ustvarjanja (Zupan Sosič 2014: 171–172). Lenko ima kot Zupan podobno razmišljanje: trdi, da zanj čas ni linearen in v skladu s tem poglavij ne piše v časovnem zaporedju dogodkov, temveč na intuitivni, izpovedni ravni.

Med erotiko in pisanje je Zupan postavil enačaj – oba sta vzvoda notranjega osvobajanja in sredstvi vztrajnega upora. Njegov erotični aktivizem je podoben uporništvu Henryja Millerja, ki je pri metafizičnem osmišljevanju spolnosti prav tako romantično povzdignil pomen umetnosti (Zupan Sosič 2014: 176). Lenko v romanu razmišlja podobno aktivistično. Svoje pisanje namreč pojmuje kot »družbeni performans«, hkrati pa mu pomeni notranje osvobajanje v mučnih trenutkih, ko se počuti tesnobno. Podobno je s spolnostjo – v intimnem pogovoru z Andrejem meni, da je vse okoli njega samega, okoli nas, skrčeno na eno samo stvar, en sam vzgib, to je seks (Lenko 2013: 138). Kljub spoznanju, da nas spolnost tako določa, jo ima Lenko za nekaj pozitivnega, osvobajajočega, hkrati pa je tako kot pri Zupanu tudi pri Lenku prisotna aktivistična nota, ko razmišlja o vrednotenju spolnosti v družbi, češ da ljudje premalo razmišljamo o njej, premalo se ji posvečamo in jo dojemamo kot ločeno pripoved od ostalega življenja, kar ga žalosti. V resnici je vsaka podrobnost v prakticiranju spolnosti izrazito vplivna in pomembna pri slehernem posamezniku.

Erotični vitalizem, humanistična morala in razgibanost pripovedne pokrajine so v Zupanovem *Potovanju na konec pomladi* (1972) značilnosti, ki so krive za nedoslednost ali fragmentarnost modernizma in eksistencializma. Erotika je pripovedno žarišče vseh Zupanovih romanov (Zupan Sosič 2014: 175). To bi težko trdili za Lenka, ki zaradi bolezni erotiko in spolnost doživlja na drugačen, precej nenavaden način. Lenko je tisti, ki spolno zadovoljuje partnerice na svojevrsten način, ne more pa biti deležen spolnih užitkov na način, kot ga je bil deležen pred boleznijo. Trdi, da po operaciji mod ne more imeti spolnih odnosov, saj ne čuti vznburjenja na fizični ravni. A to dejstvo ne »ubije« njegove spolnosti ter odnosa do nje, saj ima še zmerom stik z njo, če ne preko gledanja pornografije in spolnega zadovoljevanja partneric, pa – pravzaprav še najbolj intenzivno – preko pisanja. V tem pogledu ima erotični vitalizem pri Lenku velik poudarek, čeprav je prisoten v postmodernističnem stilu z značilno fiktivnostjo in je resničen samo na Lenkovi duhovni ravni. Konkreten primer Lenkove duhovne spolnosti, opisane na postmodernističen način je, ko opisuje, kako so ga domišljjske ženske zdravile tisto zimo, ko je izvedel, da ima raka in se zaprl v svoj majhen miselni svet.

»Čudna so bila tista bitja; niso bila iz tega sveta. So bila idealizirana? Ne. Prej de-idealizirana. Tiste ženske so bile zanemarjene in smrdele so. To so bile starejše, grde ženske ... Poškodovane, tu notri. Poškodovane, a polne življenja in seksa in govorjenja o seksu. Polne so bile elana in volje. /.../ Po cele dneve sem preležal v postelji in sanjaril o njih. Toliko so povedale ... Toliko so pokazale.« (Lenko 2013: 145–146)

Bralci smo priča celo navedenemu razlogu, ki nas lahko privede k razumevanju Lenkovega dela kot dela z osrednjo temo erotike. V njegovem romanu je namreč zaslediti nagnjenje k pisanju t. i. »seksualnega diskurza«, ko v fiktivnem intervjuju izpostavi namig spraševalca. Le-ta meni, da v enem izmed njegovih (fiktivnih) del praktično ni nobene seksualne note; Lenko odgovori, da drži, in utemelji svoj odgovor.

»Če je še tak monolitski ego, kakršen je bil Freud, baje nekoč izjavil, da je včasih cigara vendarle lahko samo cigara in nič več, potem menim, da tudi jaz lahko tu in tam funkcioniram in/ali pišem izven seksualnega diskurza.« (Lenko 2013: 169)

Zupanova besedila vsebujejo idejo presežne etične energije, ki se pojavlja v možnosti raziskovanja medčloveških odnosov, v katerih je osrednji moški, ki vrednoti svet s svoje perspektive, ženski pa prisoja mesto pasivnega principa in mediatorja (Zupan Sosič 2014: 188). Lenko ženske in moške like vrednoti drugače; njegovo podpiranje enakopravnosti med spoloma je razvidno v fiktivni kritiki njegovih fiktivnih del, ki jim očitajo zametke

feminizma; Lenko trdi, da se s tem deloma strinja (»ja in ne«). Prav tako pri fiktivnem predavanju izpostavi ujetost v jezikovnih izrazih ('dekle', 'dekla', 'gospodar'), za katere meni, da pomenijo zasidranost patriarhalnosti v današnji družbi in aktivistično nagovori študente, naj se tega zavedajo.

Tako kot je Zupanov modernistični roman *Potovanje na konec pomladi* v mnogih pogledih univerzalno in presežno delo, je tudi Lenkov roman s postmodernističnimi elementi *Telesa v temi* posebna umetnina. Lenkovi vzgibi erotičnega vitalizma in aktivizma so glede na njegovo zdravstveno stanje po operaciji, ki mu je spremenilo spolno življenje, resnično vredni občudovanja.

Za konec opisa erotike v *Telesih v temi* dodajam razmišljanje Georges Batailla, ki v svoji knjigi *Erotizem* opiše erotizem podobno kot Lenko priznava pomen bolečine, o katerem pišem v poglavju *Motivi in teme*.

»Prostitucija, prostaško besedišče in vse povezave med erotizmom in sramotnimi dejanji prav tako prispevajo k temu, da je svet naslade svet propada in pogube. Resnično srečni smo samo, če trošimo zaman, kakor da bi se v nas odpirala rana: vedno hočemo biti prepričani v nekoristnost, včasih v pogubnost svojega trošenja. /.../ Hočemo obrnjeni svet, hočemo narobe svet. Resnica erotizma je izdaja.« (Bataille 1957: 167)

Davorin Lenko bi omenjeno rano gotovo osmisлил z ovrednotenjem bolečine zaradi izgube v spolnosti in s pojmom bolečine nasploh, ki je pri človeku nekaj najpristnejšega.

5 Zgodba

Pripovedovalec, ki je hkrati glavna oseba romana, je Hank, ki je prebolel raka na modih. Roman ne vsebuje naravnega, linearnega časovnega zaporedja dogodkov. Lenko piše nekako intuitivno, začeniši z mislijo, da si nikdar ne bi mislil, da se bo zgodba o njem začela na takšen način, da prične z rakom. Tako v dialogu, ki je prvi način pripovedovanja, s terapevtom pripovedovalec pove, da je ironija, ker je želel – še preden je izvedel za raka – pisati o moškem, ki ga je doletela prav ta bolezen. Nato se dogodki prestavijo v drugačno okolje, v pripovedovanje o ljubljenih ženskah – o Sari in njeni hčeri Tei, o Mandy in kasneje še o drugih dveh, o Aniti in Anette; poleg teh pa še pripovedovanje o Andreju, njegovem dobrem prijatelju. Pripovedovanje se še bolj osredotoči na avtorja, pripovedovalca, ko se pojavi

esejiziran opis njegovih misli, ki se nanašajo bodisi na ženske, družbo, jezik ali književnost; pa tudi na nekatere druge pojme, na bolečino, spolnost, erotiko. Zadnji način pripovedovanja je podoben prvemu, avtor uporabi dialog v smislu vprašanje – odgovor, kjer so odgovori pogosto v obliki daljših esejiziranih spisov. Bralcu je kmalu razvidno, da gre za novinarja, ki s pisateljem dela intervju.

Vsebinska analiza romana razlikuje štiri dele: zgodba o sebi (svoja bolezen in pisateljevanje); razmišljanje ali filozofiranje o določenih pojmih s področja humanizma (pogosto o spolnosti, književnosti in jezikovnih problemih); zgodba o Sari in Tei (ki mu predstavljata družino) ter pogovori z Andrejem (filozofiranje predvsem o spolnosti, književnosti). V zgodbah o sebi je Lenko občutno iskren. Bralec dobi ta občutek potem, ko prebere izpovedi o njegovi bolečini, o poboлезenskem stanju, ki mu onemogoča telesno uživanje v spolnih odnosih, še zmerom pa trdi, da hrepeni po le-teh. Željo po reševanju svojih osebnih težav je zaslediti pri pogovorih s terapevtom. Njegova partnerica Sara hodi v hišo z rdečimi vrati, kjer se udeležuje svingerstva in takrat mora Lenko pogoltniti ponos v sebi: »In da, želim si, da bi bil jaz. Da bi lahko bil jaz. Jaz, tisti, ki bi jo razžaril. Razžagal. Izvrtal. Izdolbel. Razstavil. Sestavil.« (Lenko 2013: 11–12) 16-letna Tea je tista, ki v Lenku sproži večjo skrb in sočutje kot kdorkoli drug. Skrbi ga zanjo, čeprav zadržano, zavedajoč, da ni niti njen oče niti oči, vendar le njen prijatelj, partner njene mame. Tea je bistra najstnica, ki pogosto menja spolne partnerje, radovedno in naivno okuša sadove življenja, poskuša drogo, kadi, a tudi pridno študira. Ko se Lenkova zveza s Saro konča, se s Teo še zmerom dobivata na kavi, kjer kramljata kot dobra prijatelja. Z Andrejem ima tesno prijateljsko vez, z njim se pogosto dobi na pivu, kjer veliko razglabljata o humanističnih pojmih in intimnostih. Med drugim mu Lenko prizna, da se po operaciji ne počuti kot moški niti kot ženska; da ima vonj mnogo odtenkov, ki jih je sposoben zaznati; da mu je rak odvzel možnost prave spolne dejavnosti: »No, kar sem hotel reči, Andrej, je to, da sem od raka naprej skoraj ravno toliko osamljen kot sem bil, ko sem še imel jajca in bil sposoben fukati. V življenju sem doživel dve res intenzivni seksualni izkušnji in nič več, in edino, kar mi je rak vzel, je možnost.« (Lenko 2013: 78) Med esejizirane Lenkove misli je smiselno uvrstiti tudi dele, kjer predava študentom, najpogosteje o jezikovnih problemih, zapletenih ali večpomenskih besednih zvezah. Med temi mislimi je tudi njegov samogovor, ko se včasih preden zaspi, pogovarja sam s sabo, kot da bi iztelesil iz sebe sogovorca. Lenko, pripovedovalec romana, je kot izrazito čustveni človek preživel veliko bolečih izkušenj, katerih posledice lajša s pisanjem: »Če imam čas in možnost, v takšnih trenutkih utesnjenosti ter negotovosti tudi pišem; to je nekakšna končna postaja mojih

testiranje samega sebe in takrat se prav mučim in silim, da delam dolge, kompleksne povedi, polne podredij, oklepajev, pomišljajev, naštevanj in podobnih lingvističnih lupingov, ki so povsem samonanašalni in sami sebi namen.« (Lenko 2013: 200) Kljub duševnim bolečinam torej najde tisto notranjo moč, ki mu daje upanje do življenja, pa tudi če je to življenje brez takšne spolnosti, kot jo je doživljal pred boleznijo.

Konec romana je napisan v pozitivni luči, saj se pisatelj po dveh letih vrne v razmerje s Saro in zopet občuti srečo in domačnost. Zaključí se z Lenkovim razmišljanjem, ki je pomirjujoče, skoraj meditativno: »Še vedno pa, sploh poleti, brezciljno blodim po starih ljubljanskih ulicah. /.../ Takrat se pomešam med ljudi, vstopim v gnečo, obstojim. /.../ Gmota teles okoli mene ni vsota posameznikov, ampak deluje kot zaključena celota, kot temno morje, ponoči, ob plimi. Tako in takrat lahko čutim tudi sebe kot del tiste celote.« (Lenko 2013: 203) Zanj v tej celoti nihče resnično ne obstaja, resnični so le dotiki teles v temi.

6 Analiza likov

Pisatelj Davorin Lenko je glavna oseba romana. Zanimivo je, da skozi dogajanje nikdar ni omenjeno njegovo osebno ime. Šele v drugi polovici celotne knjige se pojavi vzdevek, ki ga včasih rad uporabi prijatelj Andrej. Kliče ga Hank, kar se v romanu pojavi le dvakrat. Lenko samega sebe v enem poglavju imenuje »pripovedovalec«, pri čemer uporabi tretjeosebno pripoved. Lenko je oseba, ki je prebolela raka na modih, prestala operacijo, odstranitev mod in se ob pogovorih z bližnjimi ali s terapevtom ter ob razmišljanjih soočala s svojimi osebnimi težavami, pa naj bo to nezmožnost imeti spolne odnose ali pa občutenja samote, bolečine, brezizhodnosti. Večinoma gre za premagovanje tistih težav, ki so bile prisotne še preden je zbolel za rakom. Pogovor s terapevtom je zanj ključnega pomena, pa ne toliko terapevtovi nasveti kot to, da ga nekdo posluša.

»Torej menite, da je zdaj konec.« Terapevtove oči, modre in globoke in prijazne. Pa tudi prodorne. Imel je plešo in umirjen glas. Še kar rad sem ga imel, vendar nisem polagal velikih upov nanj in na njegovo delo. »Mislim, konec vaše seksualnosti v ... V najširšem pomenu?« »Zdaj mi rasejo joški. Seveda je konec. Še vedno sicer lahko ližem pičko, ampak ... Ne vem. Včasih se ponoči zbudim in se tiho odkradem na stranišče, da ne prebudim Sare, sedem na straniščno školjko in jočem kot kak otrok. Včasih ... Včasih se počutim kot kak mučenik.« »Ne pa zmeraj?« »Seveda ne zmeraj. Če bi se, bi se že zdavnaj obesil. Ali nekaj takšnega. /.../ Zbiral sem zgodbe in izraze. Načine, kako so ženske okoli mene govorile o seksu. /.../ Poškodovan sem bil – tam spodaj, pa tudi tu notri – že dolgo, dolgo pred rakom.« (Lenko 2013: 81)

Razmišljanju o bolečini je namenjen velik delež besedila. Pri pogovoru s terapevtom spregovori o svoji bolečini, ki je stalna in ostra, a ostrini navkljub razpršena. Lenko kot človek, ki je zaznamovan s preteklostjo, v sebi nosi več odtenkov bolečin – bolečina nezmožnosti seksualnega stika, potem pa mnogo drugih malenkosti, eden od virov bolečine je Tea, predvsem njen adolescenčni seks. Ko ona menja spolne partnerje, hkrati pa je kot najstnica inteligentna, mlada, naivna in neizkušena, Lenko dobi občutek, da jo mora zavarovati, hkrati pa se zaveda, da nima pravice. Da tudi ponotranjiti ne more njenega seksa in ne more ter ne sme pisati o njem.

»In jaz ne morem misliti, ne morem spati, ne morem pisati. /.../ Bojim se, da bi ponotranjil vdiranje njene seksualnosti v moj sicer sterilni svet. Zakaj? Povedal vam bom, zakaj: ker je bolečina nekaj najbolj pristnega, kar se človeku lahko zgodi.« »Ampak to je kar malo mazohistično, se vam ne zdi?« »Seveda, ravno to vam govorim.« (Lenko 2013: 31)

Lenko odgovarja, kakšni so bili začetki njegovega literarnega udejstvovanja. Naštevava, da so bili obupni, obupani in boleči. Nadaljuje z mislijo, da je svet poln dobronamernih ljudi, ki nimajo pojma, kaj bi počeli s svojo dobronamernostjo, da pa je tudi poln krutih ljudi, ki lomijo vse okoli sebe. Ko je začel pisati, ni bilo nikogar, ki bi mu odkrito povedal svoje mnenje, mu dal kak koristen nasvet. Meni, da bi potreboval kakšno negativno kritiko, tako bi se vsaj kaj naučil.

»O: /.../ Že kot otrok sem rad udarjal po maminem pisalnem stroju, ki ga sama ni nikoli zares uporabljala, toda zares sem se s pisanjem začel ukvarjati šele v najstniških letih, v internatu, kjer je v sosednji sobi bival postaven mladenič. /.../ Z nečim sem pač hotel kompenzirati svojo nepriljubljenost, svojo dolgočasnost in svojo lenobo; in nekaj časa sem celo verjel, da počnem nekaj, kar dejansko šteje. Da sem pisatelj. Nekega dne pa sem – najverjetneje v kakšnem pijanem trenutku, ne spomnim se več točno – spoznal, kako nesmiselno je navsezadnje bilo vse skupaj. Vse moje pisanje. Nato kakšnih šest, sedem let nisem napisal niti besede več. V: Kdaj ste spet pričeli pisati? O: Kot študent primerjalne književnosti. Predstavljen mi je bil postmodernizem, pa tudi okolje je bilo bolj ... No, spodbudno. Več umetniškega duha je bilo v zraku.« (Lenko 2013: 46–47)

V romanu so najpogostejše med intervjujem navedeni naslovi njegovih drugih del, ki v resnici (še) ne obstajajo. To so *Kvarki*, *Uranus*, *Evakuacija duše*, *Poletje v Rimu* ter *Vodnarke*. V romanu je mogoče zaslediti, da med njegovo pisateljsko udejstvovanje spada tudi občasno pisanje pesmi, haikujev ter kratkih zgodb. Ko ga na literarnih branjih vprašajo, kdo je njegov idol, odgovori, da Bukowski, in sicer zato, ker » /.../ je bil on pač največji realist.« (Lenko 2013: 84)

Do žensk ima glavna oseba romana pozitiven odnos. Že med pogovorom s terapevtom opiše, da je kot otrok preživel veliko časa v ženski družbi, kar se mu je obrestovalo, da je izpopolnil

svoj posluš in razumevanje za ženske težave. Ženske ga imajo zlahka za sogovornika, zaupnika, manj pa za spolnega partnerja, privlačnega moškega – to Lenko opaža sam. Med pogovorom s prijateljem pove, da ga je strah ženske pohote, ko ta želi, da jo raztrgaš; tega nikoli ni zmogel. Med razmišljanjem o ženskah piše, da so se mu po izgubi mod izostrili čuti in razširil se mu je nabor stvari, ki ga privlačijo. Na ženskah so ga začele privlačiti neskladnosti, umazanija, obscenost. Tako si izmisli lik umazane pohotnice Anette, da s pomočjo domišljije v sebi vzbuja spolno vznemirjenje oz. se spominja občutja takšnega vznemirjenja.

»Teman madež pod pazduho v vročih dneh, postan zadah, znoj, razvjen – razvrten – trebušček na sicer suhljati postavi. Drobne dlačice po kolenih ali pod pazduho. Iskal sem takšna neskladja. Niso mi mogla uiti. Vse sem opazil, vse absorbiral. Bil sem nenasiten. Bil sem plenilec.« (Lenko 2013: 28)

V kritikah njegovih del opazajo sledi feminizma, kar pa Lenko zanika. Res pa je, da je zagovornik žensk v dobri luči. To izrazi posebej, ko pripoveduje o ženski individualnosti in samozadostnosti; pri njegovem pripovedovanju je prej čutiti nagnjenost k nežnejšemu spolu kot pa zagovarjanje ali razumevanje moških, njihovih težav in dejanj. Ob tem poudarja, da ga ne zanimajo ženske, ki sledijo modnim trendom in stalno pazijo na higieno. Iz iskanja vere v samozadostnost lastnega telesa Lenko izpelje misli s področja družbe in posameznika na področje politike, kjer hkrati izrazi svojo politično (ne)opredeljenost.

»Navdihujejo me ženske, ki ne sledijo modnim trendom in lepotnim idealom naše dobe /.../ Ne: zanimata me individualnost in samozadostnost. Ženske, katerih identiteta se ne sesuje v nebogljen kupček nesreče, takoj ko se znajdejo v situaciji, v kateri ne morejo več izvrševati svojih rigorozno visokih estetskih, higienskih in kdove kakšnih še nazorov, ki pa pravzaprav sploh niso njeni, ampak so bili umetno vstavljeni vanjo, v njeno bit, sama pa je brezbržno dopustila, da so se je polastili. /.../ Ne verjamem v strankarstvo in ne verjamem v diktature. Ne verjamem v feminizem, v nadvlado in večvrednost moških, niti v estetske misterije zahodnega človeka. Ne verjamem v levico in ne v desnico, v strogo ločnico med pojmom 'biti urejen/a' ter 'biti zanemarjen/a'. /.../« (Lenko 2013: 71–72)

Ob tem razmišljanju Lenko zaključi z mislijo, da utrujen od vseh teh razprtij in obrobnosti hoče tretjo možnost, tretjo plat kovanca: samozavest, integriteto, ontološko, erotično ter estetsko samozadostnost lastnega telesa.

V romanu so prisotne Lenkove štiri partnerice, te so Sara, Mandy, Anita in domišljajska Anette ter še dve pomembnejši ženski, Sarina hči Tea in urednica Edita, ljubkovalno Ditka. Sara je najpogostejše omenjana ženska v romanu, ker je njegova najbližja in verjetno dolgoletna partnerica, s katero se sicer enkrat razide, a le za nekaj časa. Je visoka, vitka

rjavolaska. Lenko jo ima zelo rad in tudi skrbi zanjo – npr. ko ima črevesni prolaps, ga skrbi zanjo, marsikaj bi naredil, da bi ji olajšal stanje, tudi žrtvuje se v situacijah, ko mora potlačiti človeški ponos, ko prenaša notranjo bolečino brez oporekanja. To počne, ko tolerira, celo spodbuja Sarin način spolnega življenja, svingerstvo. Enkrat mesečno jo pelje do hiše z rdečimi vrati, kjer medtem ko s Saro seksata običajno dva moška hkrati, on potrpežljivo čaka v avtu v bližini hiše, posluša glasbo in razmišlja. Čuti se, da ga to zelo bremeni, saj ni le to, da je predana drugim osebam v intimnih trenutkih, katere bi si kot razumevajoči partner »zaslužil« on, temveč je še tveganje zdravstvenih poškodb. Od posledic grobega seksa Sara namreč večkrat krvavi. Lenko ji ne more nuditi spolnih užitkov tako, kot ji je lahko poprej, vendar ji včasih pomaga masturbirati ter jo ljubkuje, a kot opiše Lenko: » /.../ ampak tista spolnost je nema, tiha, povsem njena.« (Lenko 2013: 9)

»Poznal sem ga, lahko sem ga bral kot knjigo, tisti njen pogled. Povedal mi je vse. Me je imela rada? O, da. Seveda. O tem ni bilo dvoma /.../ Njena ljubezen je bila boleča in nežna, da, vendar pa je hotela več. Potrebovala je več. In ravno zaradi tega ji nisem ugovarjal, ko je ponovno pričela hoditi med svingerje. Potrebovala je dotike, potiske, povsem specifično odpiranje mesa (in duha). Dotike in potiske, kakršnih jih jaz nikakor nisem bil sposoben nuditi.« (Lenko 2013: 53)

Tea je opisana kot izredno inteligentna, nadarjena, spolno aktivna šestnajstletnica, ki pogosto menja spolne partnerje, poskuša drogo, uživa življenje, in hkrati uspešno študira. Lenko sočustvuje z njo na več ravneh; boli oz. skrbi ga, da je tako spolno odprta, njena mama Sara pa ne ukrene nič in venomer ponavlja, da se bo že sama znašla v življenju. Lenko ji zaupa, a se še zmerom sprašuje, če je to prav, starši naj bi vendarle kazali več pozornosti in zanimanja za otroka. Ko Lenko in Sara prekineta razmerje, se redno dobiva s Teo na kavi. Pogovarjata se o preteklih dogodkih; zaupa ji, da ga je utesnjevalo in ni mogel spati, ko je pripeljala toliko ljudi domov in je poslušal škripanje postelje. »Vem. Vem pa zato, ker si mi takrat kupil posteljo.« (Lenko 2013: 134)

Mandy je pisateljevo dekle, ki ga je razdevičilo pri njegovih 23-ih letih. Je slikarka, ki ima resnično čudaški način slikanja. Lenko se sprašuje, kje ji uspe dobiti vse te darovalce, ki ji dajejo snov za slikanje – od menstrualne krvi, sperme, skisanega in človeškega mleka, pa do kravjega urina. Mandy ni grda, je pa zmešana ženska, meni Lenko v enem izmed intervjujev. Nekega dne, po koncu njune zveze, ga Mandy povabi v svoje stanovanje in atelje. Sledi prijeten pogovor in naglas izražena želja, če ji pokaže spolni ud. To stori, Mandy se zahvali, nato pa se mirno pogovarjata dalje.

Anita je poleg Mandy Lenkovo dekle, ki ji je vseč literarizacija nje same v njegovih delih. Je majhna ženska, živahnih oči in dolgih črnih las. Pri pripovedovanju o osebah Mandy in Sari je občutiti, da sta resnični, saj so vsi dogodki dovolj realno opisani, enostavno predstavljeni in argumentirani, medtem ko pri Aniti in Anette to ne velja, saj avtor opis njiju prilagodi svoji domišljiji in svojim nagnjenjem k »odurnim«, kosmatim, samozadostnim pohotnim ženskam. Pri Anette nam avtor celo oznani, da je izmišljena oseba. Če bi torej zarisali premico s točko A, ki bi pomenila realne osebe, ter s točko B, ki bi se nanašala na fiktivne, bi bila na začetku premice najbolj realna oseba Sara, na koncu premice pa najbolj fiktivna oseba Anette. Med njima bi se uvrstila Mandy, za njo Anita. Lenkov odnos z Anito je zanimiv, od nje posluša raznolike izkušnje iz njene mladosti, npr. kako so se igrali zdravnike, kar je po njenem zdravo za otrokov razvoj; kako je bila pohotna, ko se je gonila, da je »pofukala« vsako stvar.

Glede njune zveze Tea meni: »Včasih si bil tako odsoten, tako mračen, da te je bilo težko gledati ... Biti v isti sobi s tabo. Prenašala se je, ta tvoja bolečina. In veš kaj? Prav vesela sem, da imaš Anito. Zdaj si svetlejši.« (Lenko 2013: 134)

Anette je še bolj odurna ženska, vznemirjajo jo packarije, ki pa jih počne v zadovoljstvo tako sebe kot tudi v zadovoljstvo Lenka. Vendarle pa Lenko izrazi svojo skrb, da je ob njenem smrdljivem vonju ali početju packarij ne bi zalotili v javnosti, skrb, da je ne bi policija odpeljala v umobolnico ali kaj podobnega. Njeno vedenje namreč takšnemu izidu ne bi bilo tuje, vendar je obvladala socialne veščine, ki so jo zlahka rešile tega – pristanka na policiji ali v psihiatrični bolnici. Anette je v romanu edina oseba, ki ji Lenko šepne besede: »'Mislim,' 'da,' 'te,' in 'ljubim'«. (Lenko 2013: 114)

»Anette, da. Moja Anette. To je bila odurna, odvrtna ženska. /.../ Zrasla je v umazaniji, med bolhami in svinjami, in pravila je, da je eden njenih najstarejših spominov iz otroštva prizor, kako je na dvorišču njihov pes natepaval potepuško psico. /.../ Ko je z drkanjem dosegla orgazem, se je ponavadi z odprto dlanjo pričela tolči po pički, kot da bi hotela pobiti kakšen neumoren naval ščurkov, ter se neumorno drla: Fotze! Fotze! Fotze!« (Lenko 2013: 118–119)

Podobno kot pri Anette je tudi pri Editi opaziti poudarjeno žensko samozadostnost. Edita je glavna urednica založbe, v kateri Lenko izdaja svoja dela. Opiše jo kot debelo žensko, z velikim trebuhom in oprsjem, ki jo mnogi kličejo Dita ali celo Ditka. Edita in Lenko se dobro razumeta, Lenko jo celo zelo ceni. To je zaradi njene ženske samozadostnosti, ki se kaže v rahlo umazani podobi urednice, ki je debela, z velikimi prsmi, takega značaja, da brez pomisleka in sramu prdne, medtem ko z Lenkom pregledujeta njegovo besedilo v pisarni. Dogodek, ki je zanj mučen, pa predstavlja poglavje, v katerem začneta na njegovi vselitveni

zabavi Edita in Andrej oralno občevati. Takrat želi oditi, a mu ne pustita, Lenko se nemočen vda. Šele ko dojam, da se Edita trudi po lastni želji, ga začne ta akt pomirjati.

7 Motivi in teme

V besedilu je zaslediti mnogo tem, ki se dotikajo tako človeškega miselnega sveta kot tudi življenjskih izkušenj in medčloveških odnosov. Najbolj prisotne teme v romanu so: bolezen (rak, posledice bolezni), samoidentifikacija (samopodoba), bolečina (duševna, predvsem bolečina v obliki žalosti, mazohizem), erotika in spolnost (svingerstvo, obrobna spolnost), odnos do žensk, pisateljstvo (besedne igre, književnost, literarizacija).

Pisatelj je za raka na modih izvedel čisto slučajno, ko se je »spravil« k zdravniku. Zanimivo je dejstvo, da nam o njem ne govori v neki skladni, linearni strukturi besedila, temveč ga na začetku omeni kot zgolj nekaj nepomembnega, šele na koncu romana pa nam razkrije zgodbo (v obliki intervjuja vprašanje – odgovor), kako, kdaj in kje se je bolezen začela ter njegovi odzivi, ko je izvedel zanjo. Pisateljeva bolečina ni le bolečina, ki je posledica bolezni, temveč je bila njegova že, ko se je rodil: »Jaz sem se žalosten in boleč že rodil in mislim, da je ni stvari na svetu, ki bi to spremenila.« (Lenko 2013: 18) Svojo bolečino opiše kot konstantno in ostro, vendar ostrini navkljub tudi razpršeno. Veliko piše o bolečini in utesnjenosti, večkrat o tem spregovori pri pogovoru s terapevtom. Razlaga mu, kako mučno mu je prenašati Tein adolescenčni seks, da jo ima rad kot hči, vendar ga boli njen odnos, ignoranca in sebičnost; da celo zaradi tega večkrat ne more misliti, spati, pisati. Boji se, da bi ponotranjil vdiranje njene spolnosti v njegov sicer sterilni svet, zato ker je bolečina nekaj najbolj pristnega, kar se nam lahko zgodi. Terapevt namigne Lenku, da je to mazohistično, Lenko pa pritrdi, da mu ravno to govori. Slabe lastnosti ali občutja bolečine so po njegovem vendarle koristne za človeško bit, saj se s pomočjo bolečine definiramo: »Tako se definiramo. Tako (se za)vemo, da je bolečina resnična; da je naša. In tako in od tod dalje se gradimo.« (Lenko 2013: 37) Ravno v takšnem prepričanju tičijo sledi mazohizma. Če dodam še njegovo misel z literarnega večera, na katerem sem bila prisotna tudi jaz, lahko vidimo, da se ujema z besedilom: »V nesreči ljudem padejo maske dol; ne moremo se pretvarjati. Smo, kar smo.« (Lenko na literarnem večeru v Modrijanovi knjigarni, pogovor z Bredo Biščak, 23. 10. 2014)

Pojem samoidentifikacija bi lahko prevedli kot samopoistovetenje ali samopotrditev (torej poistovetenje ali potrditev s samim sabo), kar je povezano s samozavestno osebo z dobro

samopodobo, česar pa glavni osebi romana očitno malce primanjkuje. Omenjeni pojem avtor uporabi na koncu romana, ko opiše celotno zgodbo v zvezi z rakom. Uporabi pripovedno tehniko intervju vprašanje – odgovor. Vprašanje se glasi, kako je rak vplival na njegovo samoidentifikacijo, avtor knjige pa nekako v obrambni pozi, utrujeno od ponavljajočih razlag, zavzdihne in začne razlagati. Trdi, da ne želi biti kot Lance Armstrong in napisati 'preživetvene' knjige, ki bi navdihovala bralce, jim šepetala spodbudne besede in jim vdihovala novo voljo do življenja. »To je zelo egoističen odnos do sebe, do bolezni, do bralca; čeprav se seveda pretvarja, da ni.« (Lenko 2013: 200–201) Tako dobimo občutek, da Lenko piše o procesih identifikacije posameznikov, vendar ne z namenom nekomu dajati nasvete, temveč le svoj pogled na te procese; gre za znake avtoreferencialnosti ali samonanašalnosti. Meni, da se je sicer vedno identificiral prek odstopanj od družbenih norm.

V romanu natančneje razlaga svoje mišljenje, kako vsak način spolnega odnosa ali samozadovoljevanja vpliva na proces spoznavanja, poistovetenja oz. identifikacije človeka. Lenko je mnenja, da vsaka spolna praksa definira in utemeljuje človeka bolj, kot si priznavamo. Odlično opiše takšna dojetanja v človeškem mentalnem svetu in vsakodnevnem dogajanju.

»Premalo razmišljamo o teh stvareh, premalo se jim posvečamo. Premalo smo iskreni sami s sabo in z ljudmi, ki nas obkrožajo. Spolnost obče žal dojemamo kot neko od ostalega življenja ločeno pripoved, kot nekakšno eksperimentalno kratko zgodbo znotraj velikega realističnega romana življenja. Njenemu narativu ne priznavamo vrednosti, ki si jo zasluži. In to me žalosti.« (Lenko 2013: 141)

Lenko verjame, da je spolnost izredno močno pripovedno sredstvo. Spolne odnose (»fukanje«) primerja z modernim pisanjem, oboje je namreč pogosto samonanašalno – oboje obstaja v prvi vrsti predvsem zaradi svoje potrditve. Pisci se v jutru pohotni privijejo k spečemu partnerju ali partnerici ter napišejo prve stavke svoje »narcisoidne« pripovedi. Telo ob piscu pa je drugo kot tisto, ki ga ima pisec v mislih, saj se spreminja tako, kot se spreminja pisec sam. »Jutranja tišina belega papirja dovoljuje prav vse, tudi metafikcijsko samozadovoljevanje.« (Lenko 2013: 87) Poleg samonanašalnosti je torej spolnosti kot pripovednemu sredstvu skupna tudi metafikcijskost. K Lenkovemu razmišljanju o spolnosti pa je pomembno omeniti nagnjenost k obrobni spolnosti, k spolnosti, ki jo v svojih delih rad opisuje ter ji je tudi nadvse rad priča. V intervjuju na vprašanje, če obstaja kateri skupni tematski imenovalac njegovih zgodb, odgovori s »seveda« ter poda pojem, ki ga uresničuje predvsem v fiktivnem delu romana. To so t. i. »marginalne oblike seksualnosti«, ki

predstavljajo cel spekter alternativnih oblik genitalnega spajanja, seksualnosti, ki ne sodijo v splošno sprejete seksualne konvencije. S tem želi, kot opiše v intervjuju, pokazati, kam vse se lahko obrnemo, da najdemo takšno seksualnost, ki predstavlja vse drugo kot pa preprosto združevanje moškega in ženskega spolnega organa. Obširen odgovor zaključí z mislijo, da je bila to njegova dobra odločitev. Višek obrobne ali marginalne spolnosti v romanu je fiktivni lik Anette. V spolne odnose se spušča z močno pohotnostjo, ki kar žari iz njenega bujnega oprsja in nenavadnih dejanj ter opisov, ko Lenku pripoveduje o svojih nenavadnih, umazanih spolnih izkušnjah iz preteklosti. Lenko jo označi kot nekaj posebnega ter jo enači s seksualnostjo, ki jo Anette vstavlja v vsako telo, podobo in besedo. Pravzaprav so vse njegove ženske ali grde ali zmešane, razen Sare, kjer pa doda drugo skrajnost – svingerstvo. Seveda Lenku za to ni vseeno, in ko na slikarski razstavi opazi enega od svingerjev, s katerim je občevala tudi Sara, ga zbode, ko ga vpraša, če se v rdeči hiši »fuka« samo telesa ali tudi duše. Sogovorniku je očitno neprijetno, zato ga Lenko sočutno prekine z »vabilom« na cigareto. Svingerstvu je z vidika glavnega lika dana negativna opazka, saj je Sara po občevanjih pogosto poškodovana, tudi omenjen moški je nedoločljiv, odsoten, nezaupljiv ter redkobeseden lik. Po drugi strani pa se Lenko trudi tolerirati to Sarino dejavnost ter jo skuša razumeti, da ima spolne potrebe, potrebe, ki jih Lenko po bolezni ne more zadovoljiti.

V eni izmed kritik romana piše, da je Lenko v nekakšnem »lolitastem« položaju, ker živi z materjo in najstnico v nenavadnih odnosih. Odnos do žensk je opisan pri analizi glavnega lika, pomembno pa je dodati še delec njegovega razmišljanja o ženskah. Le-tega opiše, ko z Andrejem in Editro razpravljajo o britju ženskega telesa in Lenko oznani, da zopet začenja svoj monolog o pobritih in kosmatih ženskih spolnih organih. Svojo tezo ilustrira na dveh najekstremnejših primerih in doda, da sicer večina žensk pade nekam vmes, v t. i. zdravo sredino. Na eni strani je vitka, urejena ženska, ki temelji na strogem fašističnem odnosu do lastnega telesa, ta ženska je Uspešna ženska, na drugi strani pa je Uživačka; kasneje ju po Andrejevi želji preimenuje v Damo in Babo. Baba je popolno nasprotje Dame, saj ima demokratičen odnos do lastnega telesa, je debelejša ter zagotovo poraščena. Prvi so pomembne vrednote samokontrola, odgovornost, življenjski cilji, stremljevanje k odraslosti, a se z britjem približuje predpubertetniškemu obdobju. Drugi so samokontrola in ostalo naštetu nepomembne vrednote, a je prek poraščenosti nagnjena k izdajanju za odraslo osebo. Lenko zaključí, da gre za obratno sorazmerno situacijo. Na koncu razprave prizna, da več fantazira o Babah, sicer pa se mu zdita oba ekstremna tipa žensk enako poželjiva.

Pisateljjevanje je v romanu pogosta tema. Avtor se rad identificira kot uspešen pisatelj, kar je razvidno iz fiktivnih intervjujev, v katerih je največ govora o njegovih prav tako fiktivnih delih. Lenko trdi, da ga navdušuje literarizacija samega sebe. Ob tem navede dogodek, ko je prenehal kaditi in je bilo mučno zimsko dopoldne, ki ga je olajšal s tem, da je zapisal nekaj misli o bolečini. Nadaljuje z mislijo, da vsi vemo, da laže – da je v bistvu želel le osmisliti osmišljanje bolečine. S tem naveže zanimivo misel o pisateljih.

»Vsi pisci smo pač patološki lažnivci; če se le dovolj potrudimo, lahko vsemu vdahnemo smisel.« (Lenko 2013: 36)

O književnosti razpreda pogosto z Andrejem, ki je profesor književnosti, pa tudi s Saro in Teo. Ob tej temi je močno prisotna intertekstualnost, ko je omenjenih in občasno vrednotenih več znanih pisateljev, poleg Bukowskega še Barthes, Robbe-Grillet, Umberto Eco, David Foster Wallace, ... od slovenskih pisateljev pa edinole Lojze Kovačič. Pri razpredanju o književnosti je mogoče ugotoviti, da je pisatelju najljubše obdobje književnosti postmodernizem, vendar pa je njegov idol Charles Bukowski, ki je predstavnik literarne smeri »dirty realism«, kar ni skladno, če ne poznamo podlage. Lenku je všeč postmodernizem, saj so mu predavanja o njem na fakulteti navdušila in ga motivirala, da je spet začel pisati, vendar pa po drugi strani bolj ceni realizem, kakršnega je imel Bukowski. Ko ga na literarnih branjih vprašajo, zakaj ravno ta idol, odgovori, da zato, ker je bil največji realist in obrazloži, da Bukowski ni pisal zato, da bi šokiral, temveč samo kaže pravi človeški obraz, ki je krut in patetičen, a je lahko tudi srečen, čuten, iskrov, in to mu uspe napisati na nenavaden način ironije, absurdne komičnosti in navidezne neprizadetosti. »Zato pravim, da je Bukowski realist, kakršen si je kak Tolstoj lahko le želel biti.« (Lenko 2013: 84–85) Cenjenje takšnega realističnega pisanja pa ni razlog, da bi se sam v celoti zatekal v le-to, saj že takoj po tej misli meni, da sam vedno rad šokira, zato ker je v tem njegova moč; meni tudi, da se lahko v postmodernističnih tehnikah najbolje izraža. Kar se tiče teme pisateljjevanja, je v romanu zanimivo njegovo jezikovno izražanje in besedne igre. Poglavlja s temi motivi imajo največkrat dogajalni kraj predavalnico, kjer Lenko gostuje med Andrejevimi urami in se v mislih počuti celo ponosno in zadovoljno, saj je videti, da ga študentje poslušajo – Lenko opiše, da je v predavalnici rožnat oblak fascinacije in si misli: »Pizda, sem dober.« (Lenko 2013: 56). Med drugim predava o t. i. lingvističnih determinantah (o pomenu besedne zveze 'razvijati se'), o ujetosti v politični in tradicionalni konformizem izrazov (o patriarhalnosti nazivov 'dekle', 'ženska', 'žena' in 'gospodar' ter o besedni zvezi 'ploditi se'), ko pojasni, kaj je namen njegovih predavanj. Namen je opozorilo na politično komponento nekaterih besed

našega jezika, opozorilo, da bi se tega študentje zavedali in da bodo mogoče lahko v prihodnosti ukrepali v skladu s temi spoznanji. V intervjuju je zanimivo njegovo mnenje o kritikah njegovih fiktivnih del, ko se strinja z oznako, da je »lingvističen nacist«.

»In veste, kaj? Prav imajo. Vse, kar mi je ostalo od seksa, so zgodbe, podobe, besede in pomeni za njimi. Tako kot vsi ostali tudi jaz poskušam preživeti, živeti, se razvijati, se držati v nekakšnem ravnovesju. Nekateri pa tega očitno niso sposobni razumeti ali mi dopustiti posredovati kančka integritete. Jaz si nisem izbral – vsaj ne zavestno – tega evnuštva. Te ... Te ogromne obvoznice.« (Lenko 2013: 143)

Ko se Lenko počuti tesnobnega, si pomaga s sestavljanjem kompleksnih in zapletenih povedi. Ob pisanju se počuti samozavestnega in sproščenega, prek njega se identificira, torej gradi svojo samopodobo. V intervjuju odgovarja takole:

»/.../ Zavedam pa se, da s svojim pisanjem ščijem proti vetru, ampak to početje je moje in le moje. Izbral sem ga sam in zavedno. To je moj družbeni performans. Pa tudi zasebni, če smo iskreni. In ne, ne bom zanikal, da prav na tem temelji večji del moje identitete.« (Lenko 2013: 183)

8 Recepcija

Roman *Telesa v temi* ima v ospredju tri tematike: bolezen, erotika in pisateljstvo. Znotraj teh se razpreda paleta drugih tem, kot so bolečina, samoidentifikacija, umetnost, jezikovno izražanje, književnost, intimnost; skozi vse te teme pa čutimo nekakšne vrste žalost pripovedovalca, ker ne zmore imeti spolnih odnosov, ker bi, kot vsak normalen partner, rad zadovoljil svojo partnerico. Ta žalost je posledica bolezni, ki je pravzaprav osrednji motiv romana. Pisatelj sicer v romanu napiše, da je vseeno, s čim bi začel, ampak kar se tiče vpliva na bralca, je verjetno izbral pravo pot. Izbral je pot, ki že na začetku pojasni, da je glavna oseba prebolela raka na modih.

Njegov način pisanja je izpovedni, je način, ki ne poteka v skladu s časovno enolinijskostjo, temveč prilagojeno njegovi intuiciji, kar posledično pomeni razrahljanost fabule in fragmentarnost romana. Nenavadnost, izvirnost in novost tega knjižnega prvenca v okviru sodobnega slovenskega romana ustvarjajo naslednje značilnosti: odličen, podroben opis bolečine in osmišljanje le-te, pojav novih motivov – predvsem bolezen raka na modih, s

čimer nam prikaže nove in drugačne oblike doživljanja erotike, kar piše tudi Matej Bogataj v svoji kritiki z naslovom *Genitalije v tekstu* (2013), in sicer, da se Lenko pri pisanju loti spolnih praks, ki v domači prozi še niso dobile artikulacije, vsaj ne v knjižnem formatu (spletni vir). Med ostalimi na poseben način vpeljanimi motivi sodi še tesnoba ter iznajdljiva »zdravila« zanj, medbesedilnost s citati, aluzijami in komentarji iz drugih umetniških del prežeta besedila ... Samonanašalnost – pisanje literature zaradi nje same ter stalno navezovanje na le-to – je v romanu sicer močna prvina, vendar se bralci z različnimi občutki, dogodki in razmišljanji zlahka poistovetimo. Vrhunec je pisatelj najverjetneje dosegel z izrazito iskrenostjo pri izpovednih opisih čustvenih in telesnih posledic raka. Kakor v svoji kritiki trdi Katja Perat, je spolnost tema, o kateri neprestano govorimo, zelo redko pa se zgodi, da bi o njej tudi kaj povedali, zato je poskušati govoriti o seksu lahko za pisca najboljša možna vaja v odkritosti. Drznem si trditi, da se bralci lahko poistovetimo z njegovo bolečino do te mere, da se nam protagonist preprosto zasmili, čeprav to ni pisateljev namen. Njegovo pripovedovanje in ravnanje nam zbuja občutek, da je dober človek. Kljub temu, da je zelo introvertiran, se z obiski pri terapevtu trudi tako pri gradnji svoje samozavesti kot tudi pri odnosih do drugih. Bralec o protagonistu dobi celovito in dobrosrčno podobo, če pa ima rad filozofiranje o jeziku, spolnosti, družbi in književnosti, pa ga kaj kmalu lahko vzljubi.

Maša Pfeifer v svoji kritiki *Njegovo telo poje: »Lust for life«* (2013) potrdi moje pravkar opisano razmišljanje glede bralca *Teles v temi*: »Vse zapiše na način, ki mu bi sicer, če bi bili preveč puritanski, rekli pornografsko pretiravanje. A zdi se, kot da gre za opisovanje najbolj naravnega dela življenja in mi mu verjamemo. Verjetno zato, ker se v samem bistvu ne ukvarja z bralcem na način, da bi mu bil všečen, vseeno pa ga skozi celotno besedilo upošteva kot kredibilnega sogovornika. Kot bi imel pred seboj nekoga, ki ga pozna in od njega zahteva samo to, da ga razume.« (spletni vir) S Pfeiferjevo se strinjam, da je neverjetno to, da se v besedilu lahko poiščemo, čeprav nismo ničesar od tega, kar nam Davorin Lenko pripoveduje, zares doživeli.

9 Zaključek

Roman *Telesa v temi* Davorina Lenka v ospredju predstavlja pogled na erotiko s posebnega zdravstvenega in čustvenega stanja protagonista ter njegov pogled na pisateljstvo, književnost, ujetost v jezikovno izražanje. Razlog izbora tematike erotike oz. spolnosti in

tematike pisateljstva oz. postmodernističnega pisanja pa ni le ta, da sta raziskani tematiki postavljeni v ospredje, ampak tudi njuna močna vez. Kakor Katja Perat zapiše v svoji kritiki *Seks, laži in postmodernizem* (2014): »*Telesa v temi* so roman, v katerem spolnost nastopa kot metafora za postmodernizem in obratno. V neskončnost preigravata dve temi, ki sestavljata celoto vesolja, ki ga naseljuje njihov prvoosebni pripovedovalec: nezmožnost napisati klasičen roman in nezmožnost izpeljati klasičen spolni odnos.« (spletni vir) Ta nezmožnost pa ne pomeni, da je njegovo pisanje slabo izpeljano; nikakor ne, prej obratno. S svojo izvirnostjo osmisli erotiko in spolnost, ki na poseben način ustvarjata erotični vitalizem in aktivizem, ki sta prvotno značilna za Zupanovo *Potovanje na konec pomladi*, le da se tam kažeta v drugačni luči, z drugačnimi izhodišči in v stilu pisanja, ki spada v fragmentarni modernizem, medtem ko je Lenko uporabil, kot opiše tudi kritika Pfeiferjeve, jasno, večkrat imenovano postmodernistično pisanje.

POVZETEK

Davorin Lenko (1984) je s svojim knjižnim prvencem *Telesa v temi* (2013) v sodobni slovenski književnosti obudil značilnosti postmodernističnega pisanja. Sam se v teh postopkih najraje in najenostavneje izraža. V diplomski nalogi ugotavljam, da kljub temu *Telesa v temi* ne veljajo za postmodernistični roman, prej bi ga lahko označili kot modernistični roman, saj je resničnost še prisotna v zavesti literarnih oseb. Glavni argument te ugotovitve je, da je temeljna značilnost postmodernističnega romana, popolno brisanje mej med resnico in fikcijo, zelo redko prisotna. Lenko sicer ustvari izmišljeni intervju in izmišljeni domišljijiski lik, vendar pa glavna oseba ob le-tem ohrani svojo karakterizacijo, način razmišljanja, skratka, svojo podobo, ki pri bralcu vzbuja vtis resničnosti. Tudi njegovo razmišljanje o družbi in književnosti s posebno noto iskrenosti, vsebuje veliko vsakdanjega življenja, od njegovih izkušenj s partnerskimi zvezami, prenašanja bolezni in tesnobne do vrednotenja resničnih književnih del in resničnih še živečih glasbenikov. Po drugi strani pa so številni nasprotni argumenti, ki roman deloma opredeljujejo za postmodernističnega, vendar nimajo take teže, kakor jo ima prvi argument. Postmodernistične značilnosti se pretežno skladajo z načinom Lenkovega pisanja, zato za njegovo tehniko pisanja velja, da je v veliki večini postmodernistična. Ta je najopaznejša pri rabi razdrobljenosti oz. fragmentarnosti, medbesedilnosti, mešanih pripovednih tehnik in samonanašalnosti. Lenka privlačijo fragmentarne zgodbe, pri čemer lahko povežemo vzporednico z Vitomilom Zupanom, ki želi »pisati življenje« in ne »oblikovati zgodbo«. Skupno obema pisateljema pa je kar nekaj stičnih točk v zvezi s pisanjem o erotiki. Zupanovo *Potovanje na konec pomladi* (1972) in Lenkova *Telesa v temi* vsebujeta erotične motive, ki so v ospredju obeh romanov. Pri obeh je izpostavljen tako erotični aktivizem kot erotični vitalizem, pa čeprav pri vsakem v drugačni različici. Pri Lenku gre za aktivizem, ki ga preko erotičnega in hkrati postmodernističnega pisanja imenuje »družbeni performans«, ter za takšen vitalizem, ki ni vitalizem sam po sebi, temveč je vitalizem zaradi izjemne vztrajnosti ali optimizma v doživljanju drugačne, a omejene spolnosti, ki bi jo lahko prav zaradi te omejenosti in posledično predsodkov ali tesnobnosti popolnoma opustil. Razlika pri Zupanovem in Lenkovem erotičnem pisanju pa je gotovo v ideji etične energije, ki jo Zupan gradi na moškem literarnem liku kot osrednjem ter ženskem kot pasivnem, Lenko pa energijo in splošni poudarek prisoja ženskim likom.

VIRI

Davorin Lenko: *Telesa v temi*. Ljubljana: Center za slovensko književnost (Zbirka Aleph / 162), 2013.

Vitomil Zupan: *Potovanje na konec pomladi*. Ljubljana: eBesede, 2014.

LITERATURA

Georges Bataille: *Erotizem* [Erotisme]. Iz francoščine prevedla Sonja Dular. Ljubljana: Založba, 2001.

Matej Bogataj: *Genitalije v tekstu*. Zadnja sprememba 13. 12. 2013.

[Http://www.mladina.si/151837/davorin-lenko-telesa-v-temi/](http://www.mladina.si/151837/davorin-lenko-telesa-v-temi/).

Matjaž Kmecl: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Mihelač in Nešović, 1995.

Janko Kos: *Postmodernizem*. Ljubljana: DZS (Literarni leksikon. Študije; zv. 43), 1995.

Katja Perat: *Seks, laži in postmodernizem*. [Http://www.airbeletrina.si/clanek/seks-lazi-in-postmodernizem](http://www.airbeletrina.si/clanek/seks-lazi-in-postmodernizem). Zadnja sprememba 28. 02. 2014.

Maša Pfeifer: *Njegovo telo poje: »Lust for life«*. Zadnja sprememba 28. 11. 2013.

[Http://www.ludliteratura.si/kritika-komentar/njegovo-telo-poje-lust-for-life/](http://www.ludliteratura.si/kritika-komentar/njegovo-telo-poje-lust-for-life/).

Valentina Plahuta Simčič: *Pogovor z nominiranci za kresnika, Davorin Lenko*. Zadnja sprememba 20. 06. 2014. [Http://www.delo.si/kultura/kresnik/pogovor-z-nominiranci-za-kresnika-davorin-lenko.html](http://www.delo.si/kultura/kresnik/pogovor-z-nominiranci-za-kresnika-davorin-lenko.html).

Tomo Virk: *Strah pred naivnostjo: poetika postmodernistične proze*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura (Zbirka Novi pristopi), 2000.

Alojzija Zupan Sosič: *Robovi mreže, robovi jaza: sodobni slovenski roman*. Maribor: Litera, 2006.

Alojzija Zupan Sosič: *V tebi se razraščam: antologija sodobne slovenske poezije*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Kondor), 2008.

Alojzija Zupan Sosič: *Na pomolu sodobnosti ali o književnosti in romanu*. Maribor: Litera, 2011.

Alojzija Zupan Sosič: *Potepanje po pomladi (spremna beseda)*. Vitomil Zupan: *Potovanje na konec pomladi*. Ljubljana: eBesede, 2014. 171–188.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo in da so uporabljeni viri ter literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 3. september 2015

Klasja Zala Kovačič